

Державний діяч, науковець, громадянин

Відзначення 100-річчя з дня народження Петра Тронька в Україні

Сучасна доба в Україні наповнена подіями, які разюче змінюють суспільство, модифікують його колективний світогляд, формують нове бачення подальших перспектив. Нині, як ніколи, відчувається гостра потреба обіпертися на непорушний ґрунт істинних цінностей, віднайти духовні сили у особистостях, життєвий шлях яких освячений високою місією служіння Батьківщині. Такою постаттю, неосяжною у своїй відданості народній справі, є Петро Тимофійович Тронько – державний діяч, академік НАН України, Герой України. І в часи тоталітаризму та ідеологічних заборон, і в незалежній Україні він послідовно відстоював духовні основи українського народу, був непохитним охоронцем національних скарбів, ініціював і наполегливо втілював у життя унікальні проекти, які і сьогодні плідно працюють на консолідацію суспільства, розвиток його самоусвідомлення та збереження національної пам'яті. У 2015 р. громадськість відзначила 100-літній ювілей знаного академіка. Постановою Верховної Ради України від 11 лютого 2015 р. «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» було прийнято рішення вшанувати на державному рівні сторіччя від дня народження Петра Тронька [12].

Для Національної спілки краєзнавців України нинішній рік виявився особливим. Після її знищення у 1930-і рр. тоталітарним режимом, П. Т. Тронько у 1990 р. відновив і очолював її до 2011 року. Вшановуючи пам'ять академіка, краєзнавці відзначили 90 років від заснування Спілки та 25 років її відродження. У всіх областях України відбулися заходи, приурочені цим пам'ятним датам. Про краєзнавчі ювілеї на пресконференції в Інформаційному агентстві «Region-News» 21 квітня 2015 р. говорили заступник голови НСКУ Руслана Маньковська, голова Українського фонду культури, Герой України, академік Борис Олійник, голова правління Всеукраїнського фонду видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара, онук Івана Франка Роланд Франко. Поет Борис Олійник окреслив глибинні пласти діянь П. Т. Тронька як

державника, вченого і громадського діяча, його причетність до підготовки безпрецедентного багаторічного проекту зі створення і видання масовим тиражем «Історії міст і сіл Української РСР» у 26-ти томах, Державної програми «Про увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією козацтва» (1965 р.), багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» про жертви політичних репресій в Україні (вийшло уже 105 томів, робота над виданням триває), енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України», появи Національного музею народної архітектури та побуту України в с. Пирогів. Разом з тим, Борис Ілліч пригадав події 1990 року, коли він, як голова Українського фонду культури, і Петро Тимофійович у березні 1990 р. готували Установчий з'їзд краєзнавців, що відбувся в Українському домі у Києві.

Роланд Франко висвітлив тісні зв'язки П. Т. Тронька із родиною Івана Франка, розповів про спільну роботу над створенням у 2000 р. літературно-меморіального музею-садиби Олесея Гончара в селі Суха Кобеляцького району на Полтавщині, у 2009 р. – Літературного музею І. Я. Франка на Дніпрі у с. Халеп'є Обухівського району Київської області. Нащадок І. Франка наголосив, як опікувався Петро Тимофійович заснуванням музею Івана Франка в приміщенні Музею видатних діячів української культури у Києві.

Руслана Маньковська акцентувала увагу на діяльності академіка з відродження краєзнавчого руху в Україні, його наполегливості у формуванні структури Спілки, наданні їй статусу національної, виробленні програмних документів, поглибленні теоретичних досліджень, відкритті Центрив краєзнавства та краєзнавчих установ при університетах, які плідно працюють у Харкові, Івано-Франківську, Кам'янці-Подільському, Вінниці, Чернівцях. Науковець навела промовисті факти про музейницьку роботу академіка: відновлення (всупереч заборонам партійного керівництва з Москви) історичної будівлі Полтавського краєзнавчого музею, створення у 1971 р. музею Лесі Українки у м. Новоград-Волинському

Житомирської області, після встановлення за метричною книгою дійсного місця народження поетеси. Заступник голови НСКУ ознайомила присутніх із ювілейними заходами: проведення наукових форумів, конференцій, краєзнавчих читань, круглих столів, виставок, фотовиставок, присвячених життю і діяльності Петра Тронька [13]. Учасники прес-конференції порушили питання про перевидання «Історії міст і сіл України» у новій редакції, про найменування однієї з вулиць Києва іменем академіка Петра Тронька, про сучасний стан дітища Петра Тимофійовича – Національного музею народної архітектури та побуту України.

Постать видатного українського діяча Петра Тронька у контексті ХХ – початку ХХІ ст. була в центрі обговорень численних наукових зібрань, зокрема в університетах. За багаторічну працю в освітній галузі колективи 13 вищих навчальних закладів обрали вченого почесним доктором і професором: Дніпропетровського національного гірничого університету, Кам'янець-Подільського національного університету, Міжрегіональної академії управління персоналом, Полтавського, Чернігівського й Кіровоградського педагогічних університетів, Київського, Харківського, Дніпропетровського, Донецького і Хмельницького національних університетів, Хмельницького університету управління та права й Київського національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. 27 березня 2015 р. Дніпропетровська обласна організація НСКУ в Народному музеї історії ім. О. М. Поля Національного гірничого університету провела ІV Всеукраїнську краєзнавчу конференцію «Громадські та державні діячі Придніпров'я ХVІІІ–ХХ ст.», присвячену 100-річному ювілею почесного професора Національного гірничого університету академіка П. Т. Тронька. Голова правління обласної організації НСКУ І. О. Кочергін розповів про роль академіка у відродженні краєзнавства як галузі наукових знань, у збереженні історико-культурної спадщини краю, зокрема унікальної пам'ятки козацької доби – Свято-Троїцького собору в Новомосковську. Про непересічність особистості Петра Тронька, його внесок у історичну науку, освітянське краєзнавство, тісні багаторічні зв'язки з університетом говорили професори Г. К. Швидько, В. Ю. Пушкін, Н. В. Ченцова, колеги-професори з Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара

І. Ф. Ковальова, Л. І. Зеленська, а також історики-краєзнавці із Запоріжжя, Херсона, Криворіжжя [6]. В Інституті гуманітарних проблем Національного гірничого університету (НГУ) (м. Дніпропетровськ) 29 квітня відбулися Історичні читання «Академік Петро Тронько: патріотизм у праці». Професор кафедри історії та політичної теорії Надія Ченцова представила викладачам і студентам фільм університетської відеостудії «Юність»: «Петро Тронько і Національний гірничий університет: долі, пов'язані історією», який висвітлює тісну співпрацю академіка з колективом НГУ. Про історичне значення вагомих проектів Петра Тронька, його пам'яткоохоронну діяльність, зокрема, перевезення до Києва віднайденної в м. Орджонікідзе унікальної пам'ятки – Золотої пекторалі – розповів доцент Ігор Кочергін. Професор Віктор Пушкін поділився спогадами про багаторічну дружбу з П. Т. Троньком, пригадав їхню останню телефонну розмову за три тижні до того, як Петро Тимофійович пішов із життя. «Титанічна і щоденна праця для України була основою патріотизму цієї доброї і мудрої людини», – наголосив професор. В обговореннях взяли участь завідувач кафедри історії та політичної теорії Геннадій Первий, доктор історичних наук, професор Ганна Швидько, з науковими розвідками виступили студенти Є. Гончар і Д. Ярохіна [1].

Петро Тронько, як почесний професор Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, був головою Наглядової ради, опікувався потребами славетного навчального закладу та роботою створеного при ньому Центру краєзнавства (з 2011 року носить ім'я академіка Петра Тронька). У 2012 р. університет заснував Премію імені академіка П. Т. Тронька для молодих науковців та студентів, щорічні лауреати якої оголошені на ХХХІІІ Міжнародній краєзнавчій конференції молодих учених «Історія повсякденності у локальному вимірі», присвяченій ювілею академіка. 20–24 квітня в рамках заходів до Міжнародного дня пам'яток та історичних місць відбулася наукова конференція «ХІХ Слобожанські читання», теж приурочена 100-річчю від дня народження П. Т. Тронька. Ініціаторами та організаторами наукового зібрання виступили Харківська обласна організація НСКУ, Центр краєзнавства ім. Петра Тронька, департамент культури і туризму обласної державної адміністрації, Харківський художній музей, Етногра-

фічний музей «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» та інші наукові установи і громадські організації. У конференції взяли участь близько 150 науковців, музейників, дослідників із України та інших країн [13]. Особливу увагу учасники приділили пам'яткоохоронним проблемам, збереженню історико-культурної спадщини Слобожанщини, зокрема будівлі Художньо-меморіального музею ім. І. Ю. Рєпіна в Чугусві, монументального живопису Свято-Покровського храму в с. Нова Астрахань на Луганщині, пам'яток історії у місті Святогірську.

На Харківщині ювілей П. Т. Тронька відзначили також у Національному літературно-меморіальному музеї Григорія Сковороди в с. Скородинівка Золочівського району, біля витоків якого у 1972 р. стояв Петро Тимофійович. У рамках відзначення 250-річчя від дня народження Григорія Сковороди він особисто керував облаштуванням музейного закладу на колишній садибі поміщиків Ковалівських, де 9 листопада 1794 р. завершився земний шлях мислителя, тут збережено могилу філософа, 700-річний дуб, криницю, споруджено пам'ятник Григорію Савичу роботи І. П. Кавалерідзе. Колектив музею 16 травня провів Всеукраїнську наукову конференцію «Искать и удивляться значит то же» (афоризм Сковороди) за підтримки Національної спілки краєзнавців України, департаменту культури і туризму обласної державної адміністрації, кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Вагомий внесок П. Т. Тронька у збереження культурного надбання України жваво обговорювався на засіданні круглого столу «Роль особистості в історії науки». Директор музею, заслужений працівник культури України Н. І. Мицай відзначила внесок вченого у сквородознавчі дослідження, збереження пам'ятних місць українського філософа. Завідувач кафедри, професор С. О. Заветний окреслив актуальні проблеми пам'яткоохоронної справи в контексті наукової спадщини академіка [11].

У Миколаєві організатори Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі», яка

працювала з 3 до 6 червня у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили, провели в рамках відзначення ювілею П. Т. Тронька наукову конференцію «Роль особистості в історії» [13]. На форумі, який відкрив ректор університету, професор Леонід Клименко, серед проблем державного управління, енергетики, екології, інформаційних технологій, філософії, політології, соціології та мовної культури в складних умовах глобальної фінансової і соціально-економічної кризи висвітлювалася тема відповідальності влади перед суспільством. Постать Петра Тронька – державника, науковця, громадського діяча – привертає увагу не лише його багатогранною діяльністю, але і високим рівнем відповідальності за обрану справу.

Серед наукових зібрань, присвячених ювілею П. Т. Тронька, помітною подією стала науково-краєзнавча конференція «Особистість в українській історії: погляд крізь віки», яка відбулася 6 листопада в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Організаторами її виступили Національна спілка краєзнавців України, Інститут історії України та Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Науковці висвітлили роль Петра Тронька в удосконаленні культурного та духовного простору України, обговорили науково-теоретичні проблеми краєзнавства, торкнулися питань взаємодії особистості та влади, а також окреслили сучасні підходи в дослідженні історичної пам'яті [13]. Завершився своєрідний науковий марафон 12 листопада Третіми Троньківськими читаннями у Національній історичній бібліотеці України, де відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України». Її організаторами стали Національна історична бібліотека України, Національна спілка краєзнавців України, Міністерство культури України, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київський національний університет культури і мистецтв. Учасники наукового зібрання висвітлили роль Петра Тронька у відродженні та розвитку українського краєзнавства, перспективи бібліотечно-культурологічного проекту «Міста і села України», його інформаційно-бібліографічне забезпечення, обговорили сучасні теоретичні та методичні проблеми бібліотечно-краєзнавства та інноваційні підходи його подальшого розвитку [13].

Важливою подією у краєзнавчому житті країни став урочистий пленум Правління Національної спілки краєзнавців України, присвячений 100-річчю від дня народження П. Т. Тронька, 90-річчю створення НСКУ та 25 років її відродження. Краєзнавчий форум, на який прибуло 57 краєзнавців із усієї України, відбувся 27 травня 2015 р. у Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна. Відкрив зібрання голова Національної спілки краєзнавців України, заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт. З вітальним словом до присутніх звернувся ректор університету академік Віль Бакіров, який відзначив вагомий внесок Петра Тимофійовича у розвиток краєзнавчого руху в нашій державі, його діяльність як першого голови Наглядової ради Харківського університету. У своїй доповіді «Ювілеї українського краєзнавства: історичний поступ майбутнього» Олександр Реєнт розкрив сторінки історії Спілки, основні періоди її розвитку, відзначив роль П. Т. Тронька у розгортанні краєзнавчого руху, розповів про здобутки і проблеми краєзнавців на сучасному етапі та окреслив перспективи розвитку організації. Голови правлінь обласних організацій Спілки з Донецька, Луганська, Черкас, Івано-Франківська, Миколаєва, Полтави, Харкова поділилися досвідом у розширенні краєзнавчого руху і висловили конкретні пропозиції для удосконалення роботи на місцях. В обговореннях взяли участь заступники голови Національної спілки краєзнавців України – проректор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, професор Богдан Андрусішин та старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України Руслана Маньковська, декан історичного факультету, професор Сергій Посохов, голова правління Харківської обласної організації Спілки, директор Центру краєзнавства імені П. Т. Тронька, професор Сергій Куделко. Активісти краєзнавчого руху були відзначені на пленумі почесними відзнаками [14]. До ювілеїв Спілки краєзнавці приурочили видання підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства», видрукуване за підтримки Харківського університету і презентоване на пленумі. Авторський колектив з урахуванням результатів сучасних наукових досліджень приділив увагу висвітленню науково-методологічних засад

краєзнавства, історії розвитку науки, головних напрямів у структурі краєзнавства та впливу краєзнавчих знань на патріотичне виховання молодого покоління. У додатках вміщено навчально-методичний та хрестоматійний матеріал з дисципліни «Основи краєзнавства».

28 травня 2015 р. відбулась науково-краєзнавча експедиція «Пам'ятні місця Героя України, академіка Петра Тронька на Слобожанщині». Її учасники відвідали малу батьківщину Петра Тимофійовича – село Заброди. У місцевій школі вони зустрілись із вчительським колективом та учнями, зайшли до комп'ютерного класу, облаштованого науковцем, ознайомилися з матеріалами виставки про діяльність видатного земляка. Краєзнавці вшанували пам'ять загиблих у Другій світовій війні забродівців, пам'ятник яким споруджений за підтримки Петра Тронька. Знайомство з Богодуховим розпочалось із зустрічі з заступником міського голови Любов'ю Рогинською, яка розповіла про почесного громадянина міста, його допомогу містянам. Побували учасники експедиції біля будівлі колишньої гімназії, де закінчив учительські курси майбутній педагог і академік. У місцевому краєзнавчому музеї директор Ярослав Козловський ознайомив гостей з історією і культурними надбаннями міста, зупинився на експозиції, присвяченій Петру Троньку, розповів про його участь у створенні музейного закладу. Учасники експедиції передали до фондів музею книги вченого, журнал «Краєзнавство», краєзнавчі нариси «Україна Тараса Шевченка» та інші видання Спілки. Із зацікавленням спілкувалися краєзнавці з мешканцями села Кленове, які з вдячністю і повагою згадують Петра Тронька, оглянули місцеву школу, де молодий учитель вперше зайшов до класу, а потім упродовж всього життя не полишав навчальний заклад без своєї опіки. Завершилась експедиція у Харкові оглядом приміщення, де 90 років тому відбулася Перша Всеукраїнська краєзнавча конференція і створено Український комітет краєзнавства [13].

Багато місць, пов'язаних з діяльністю П. Т. Тронька, збережено на Київщині. 29 квітня за ініціативи директора Фастівського державного краєзнавчого музею Тетяни Неліної було проведено науково-краєзнавчу експедицію «Краєзнавчими стежками Фастівщини». Свого часу Петро Тимофійович сприяв створенню Меморіального музею-садиби Івана Козловського у с. Мар'янівка, Меморіального музею-садиби

композитора Кирила Стеценка в с. Веприк, опікувався охороною і облаштуванням археологічних пам'яток, зокрема Переп'ятового поля, курганів «Переп'ятиха» та «Переп'ят», будівель колишнього маєтку графа Хоєцького у с. Томашівка, підтримував діяльність Фастівського державного краєзнавчого музею, музею-вагону злуки УНР і ЗУНР [13]. Краєзнавці із головою Спілки Олександром Реєнтом відвідали оригінальні культурні об'єкти Київщини, зустрілися з ветеранами краєзнавчого руху, які поділились спогадами про вченого.

Петро Тронько сприяв створенню музею Катерини Білокур у с. Богданівка Яготинського району, високо цінував і популяризував її мистецтво. Національна спілка краєзнавців України до 115-річчя від дня народження народної художниці, започаткувала краєзнавчо-мистецьке свято «Катеринин день. Мистецтво жити на землі», яке відбулося 16 травня 2015 р. у Меморіальному музеї-садибі на малій батьківщині мисткині. Всебічну допомогу в проведенні свята надали Київська обласна державна адміністрація, Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000», Яготинський історичний музей. На батьківщину Катерини Білокур, до її хати краєзнавці запросили відомих українських діячів культури, художні колективи та майстрів народних мистецтв, учнів київських шкіл, мешканців села та журналістів. З привітальним словом до учасників свята звернулись заступник голови НСКУ Руслана Маньковська, голова Наглядової ради Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000» Катерина Ющенко, голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-культурної спадщини ім. О. Гончара Роланд Франко, автор мистецького проекту, активіст краєзнавчого руху, талановитий педагог Галина Братчук, директор Яготинського історичного музею Іван Шулла, письменниця Катерина Мотрич, заслужений артист України Борис Лобода. Про драматичну долю Катерини Василівни, її жагу до творчості з особливою проникливістю розповіла завідувач музею Ольга Шаповал. На завершення учасники обмінялись подарунками на згадку про «Катеринин день», зробили пам'ятне фото про перебування на батьківщині самолюбної української художниці [8, с. 197–198].

У рік краєзнавчих ювілеїв в Україні розгорнулася широка виставкова діяльність. У червні 2015 р. виставку до 100-річчя від дня народ-

ження Петра Тронька «Краєзнавство в душі моїй» відкрито у приміщенні Національної спілки краєзнавців України. Експозиція розповідає про життя і діяльність академіка, висвітлює його внесок у розвиток краєзнавства, на ній представлені книги науковця, краєзнавчі видання, відзнаки Спілки.

У липні–серпні на вшанування пам'яті ученого-патріота розгорнуто книжкову виставку в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського НАН України. Основу експозиції склали численні наукові праці, що відображають широку сферу наукових та суспільних інтересів й репрезентують плідну діяльність Петра Тронька. Широко представлено на виставці значний доробок Петра Тимофійовича на краєзнавчій і пам'яткоохоронній ниві. Центральне місце в експозиції зайняли випуски унікального видання «Історія міст і сіл Української РСР», покажчики серії «Національна бібліографія України» – «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916 рр.», підготовлені у 1996–1998 рр. колективом Інституту під науковим керівництвом академіка Петра Тронька, біобібліографічний покажчик «Петро Тимофійович Тронько» (2005 р.) [5].

У Музеї «Заповіту» Т. Г. Шевченка в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» 10 липня 2015 р. відкрилася виставка «Петро Тронько: з любов'ю до Переяславщини». Перших відвідувачів привітали Генеральний директор заповідника Олексій Лукашевич, донька академіка Лариса Тронько, відповідальний секретар Національної спілки краєзнавців України Володимир Дмитрук, голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара Роланд Франко, виконавчий директор цього фонду Валентина Іршенко. На виставці представлені особисті речі, книги, документи, світлини, періодичні видання, відзнаки науковця. У вересні у цьому ж музеї представили мистецьку виставку із приватної колекції Петра Тронька, на якій, зокрема, експонуються подарунки вченому, художні полотна Михайла Дерегуса, Миколи Глуценка, Валерія Франчука, вироби декоративно-ужиткового мистецтва. Окремим розділом виставки є «Шевченкіана Петра Тронька» з рідкісними виданнями творів Тараса Шевченка, портретами та пам'ятними медалями

із зображенням Великого Кобзаря. На відкритті виставки виступили міський голова Тарас Костін, Лариса Тронько, яка, власне, і привезла унікальні експонати до Переяслава-Хмельницького, голова правління Київської обласної організації НСКУ Григорій Савченко, Роланд Франко та Валентина Іршенко. Виставки отримали широкий резонанс серед громадськості міста [10].

Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка у липні 2015 р. підготувала книжкову виставку «Постать, що символізує епоху: Петро Тронько». Основу експозиції склали книги, часописи, періодична преса краєзнавчого відділу бібліотеки, створеного у 1999 р. Працівники відділу проводять значну краєзнавчу роботу серед громадськості та молоді краю, започаткували Дні краєзнавства, організовують виставки на різноманітну тематику, проводять години народознавства, історичні мандрівки, зустрічі з цікавими людьми, відомими краєзнавцями краю. Важливим інформаційним виданням відділу є щоквартальний бюлетень «Івано-Франківськ на сторінках преси» з краєзнавчими матеріалами місцевої періодики та центральних видань [7].

В Одеській національній науковій бібліотеці 12 липня, в день народження історика, організатора музейної та краєзнавчої справи провели бібліографічний огляд книжкової виставки «Обранець історії: до 100-річчя від дня народження Петра Тимофійовича Тронька (1915–2011 рр.)». У заході взяли участь слухачі курсів Одеського обласного інституту удосконалення вчителів – викладачі української мови та літератури, з якими спілкувалася провідний бібліотекар Валентина Колесникова. Працівник закладу всебічно висвітлила наукову та громадську роботу академіка, розповіла про нього як людину світлого розуму та щирого серця. На виставці представлені праці науковця, його численні публікації, наукові розвідки та нариси про життя і творчість Петра Тимофійовича. За матеріалами книги «Тернистим шляхом до храму» виступила викладач Одеського педагогічного училища Олена Ліпінська, наголосивши на пізнавальних можливостях збірника, зокрема історичного тла написання твору Олесь Гончар «Собор» [3].

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з ініціативи Київської міської та Київської обласної організацій Спілки 21 вересня 2015 р. до ювілею Петра Тронька

відкрилась виставка «Я тобою, Україно, живу». На її представленні виступили ректор університету академік Леонід Губерський, директор Інституту історії України НАН України, академік Валерій Смолій, письменники і громадські діячі Борис Олійник та Іван Драч, донька Петра Тимофійовича Лариса Тронько, заступник голови НСКУ Руслана Маньковська, голова правління Київської обласної спілчанської організації Григорій Савченко. Звучали теплі слова про видатного українця, його культурницьку діяльність як державника, подвижницьку працю на науковій ниві та внесок в українське краєзнавство. Присутні ознайомилися із експозицією виставки, яку склали світлини, особисті речі, книги, записи, нагороди науковця. Співробітники музею представили із архіву університету особову справу та залікову книжку студента Петра Тронька, а також мантию почесного професора Київського університету.

У виставковій діяльності були використані можливості сучасних технологій, у тому числі створення електронних експозицій, які значно розширюють аудиторію відвідувачів. Особливо цінним є показ архівних документів. 10 липня, напередодні ювілейної дати науковця, Центральний державний архів громадських об'єднань України за ініціативи його директора Ольги Бажан презентував онлайн-виставку архівних матеріалів до 100-річчя від дня народження П. Т. Тронька. Вона охоплює його урядову, міжнародну, наукову, громадську діяльність упродовж 1943–1984 рр. Серед представлених документів – написана 14 грудня 1943 р. власноруч П. Т. Троньком автобіографія, лист П. Т. Тронька, як заступника голови Всесоюзного оргкомітету з підготовки до 100-річчя з дня смерті та 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, до тодішнього партійного керівництва з пропозицією про перейменування Черкаської області на Шевченківську (6 лютого 1964 р.), витяг зі звіту заступника голови Ради Міністрів УРСР П. Т. Тронька про роботу делегації УРСР на Всесвітній виставці «Експо-67» в Монреалі (Канада) від 4 листопада 1967 р., представлення про призначення П. Т. Тронька на посаду віце-президента Академії наук УРСР від 20 березня 1978 р. [2]. Виставка цих унікальних документів отримала позитивні відгуки широкої громадськості, сприяла поглибленому висвітленню постаті П. Т. Тронька як державного діяча.

Відкриття виставки
«Я тобою, Україно,
живу»
у Київському
національному
університеті
імені
Тараса Шевченка

Електронну виставку оригінальних матеріалів «Тронько Петро Тимофійович – історик, академік НАН України. До 100-річчя від дня народження» підготували співробітники Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Виставка репрезентує 22 документи за 1936–2010 рр. з особового архівного фонду вченого (фонд № 429), що нараховує 904 справи. Інтерес відвідувачів викликають світлини науковця у колі родини, з відомими діячами: письменником Олесем Гончарем, скульптором Галиною Кальченко, іншими видатними представниками науки і культури, документи та екслібрис вченого, виконаний художником Г. Сергеевим [4].

У ювілейний рік Національна спілка краєзнавців України звернулася до Державного комітету телебачення та радіомовлення України про демонстрацію на українських телеекранах документальних фільмів, створених в останні роки життя П. Т. Тронька. Пропозиція Спілки була схвалена, протягом липня 2015 р. на телеканалах «УТР», «Культура», КДРТРК «Центральний канал» демонструвались фільми «Петро Тронько. Жити для людей» (автор – Олена Москаленко, режисер – Володимир Васильєв) та «Видатні українці. Петро Тронько» (автор –

Світлана Махонько, режисер – Олександр Махонько). Окрім того, прем'єрна демонстрація документального фільму «Петро Тронько. Жити для людей» 26 червня відбулася у київському кінотеатрі українського фільму «Ліра» по вулиці Велика Житомирська, 40. На громадському представленні фільму виступили його творці Олена Москаленко, Володимир Васильєв та заступник голови Національної спілки краєзнавців України Руслана Маньковська. У фільмі через кадри кінохроніки висвітлюється діяльність Петра Тронька, який всупереч політичним обставинам та ідеологічним перепонам наполегливо творив українську культуру. Про конкретні справи державника і академіка, його людські якості розповідають у стрічці його сучасники Іван Драч, Микола Жулинський.

Про Петра Тимофійовича Тронька в ефірі радіоканалу «Культура» 16 липня у авторській передачі Сергія Гальченка «Музеї України» розповідали заступники голови НСКУ Руслана Маньковська, Григорій Клепак, відповідальний секретар Спілки Володимир Дмитрук. Учасники радіо-бесіди представили основні досягнення видатного українця у збереженні національної скарбниці, поділились власними враженнями від співпраці з видатною особистістю.

У 2012 р. Національна спілка краєзнавців України започаткувала Премію імені Петра Тронька за висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка, науково-організаційну та просвітницьку діяльність у краєзнавстві, внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу, видання краєзнавчої літератури. 13 липня 2015 р. почесну відзнаку Спілки вручили відомим діячам науки, культури і освіти України, соратникам Петра Тронька: Валерію Смолію, Олексію Онищенку, Віктору Андрущенку, Вілю Бакірову, Петру Доброву, Володимирі Поліщуку, Петру Тригубу, Роланду Франку, Валентині Іршенко, Михайлу Косилу, Анатолію Ситнику, Віталію Шевченку. Урочистості з нагоди вручення премії пройшли в приміщенні Інституту історії України НАН України.

На початку 2015 р. Правління НСКУ виступило з ініціативою назвати одну з вулиць Києва іменем Петра Тронька. Пропозицію краєзнавців підтримала громадськість міста та комісія з топоніміки Київської міської ради, на якій виступала від Спілки заступник голови НСКУ Руслана Маньковська. 8 жовтня 2015 р. Київська міська рада затвердила рішення про найменування іменем академіка Петра Тронька вулиці, яка прилягає до Національного музею народної архітектури та побуту України у Голосіївському районі м. Києва. Вже декілька років поспіль Спілка неодноразово спільно з Інститутом історії України НАН України, Всеукраїнським фондом відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О. Гончара, Всеукраїнським фондом культури, Українським товариством охорони пам'яток історії та культури звертається до владних структур, щоб при-

Пам'ятна дошка із портретом Петра Тимофійовича у Богодухові на фасаді ліцею № 3

своїти ім'я П. Т. Тронька Національному музеєві народної архітектури та побуту України, після створення якого співробітники закладу називали його Троньківка. На жаль, папери досі блукають коридорами влади.

До 100-річчя від дня народження П. Т. Тронька громадськість увічнила пам'ять академіка в меморіальних таблицях. 10 липня в Богодухові на фасаді ліцею № 3 встановлено пам'ятну дошку із портретом Петра Тимофійовича та написом «Я тобою, Україно, живу».

Пам'ятну таблицю академіку (скульптор Олександр Рідний) 15 липня встановили на приміщенні центрального корпусу Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна зі словами: «У 2003–2011 роках головою Наглядової ради університету працював видатний історик, громадський і державний діяч, Герой України, почесний громадянин Харкова і Харківської області, почесний доктор Харківського університету академік НАН Тронько Петро Тимофійович». У церемонії її відкриття взяли

Пам'ятна дошка на приміщенні центрального корпусу Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

участь ректор університету Віль Бакіров, голова Харківської обласної організації НСКУ Сергій Куделко, представники місцевої влади, викладачі університету та краєзнавці. Після урочистостей члени клубу «Краєзнавець» провели засідання у бібліотеці ім. В. Короленка, де обговорили питання увічнення на Харківщині пам'яті видатного земляка.

8 жовтня у Національному заповіднику «Хортиця» відзначали 50-річний ювілей створення на острові історико-культурного заповідника. До цієї події колектив закладу приурочив відкриття меморіальної дошки Петру Троньку. В урочистостях узяли участь голова правління Запорізької обласної організації НСКУ, генеральний директор заповідника Максим Остапенко, відповідальний секретар організації, завідувач відділу «Кам'янська Січ» Сергій Сурченко, прес-секретар Спілки Євген Букет, автор дошки скульптор Микола Шакін, учасники науково-практичної конференції «Історія запорозького козацтва в пам'ятках та музейній практиці» та краєзнавці.

Меморіальна дошка Петру Троньку на честь 50-річного ювілею створення Національного заповідника «Хортиця».

Виступаючи наголошували, що завдяки наполегливості Петра Тронька Рада Міністрів України прийняла постанову «Про увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією запорозького козацтва». Цим документом від 18 вересня 1965 року острів Хортиця був оголошений Державним історико-культурним заповідником з перспективою побудови Музею історії козацтва, реконструкції Запорозької Січі, встановлення пам'ятників видатним діячам доби запорозького козацтва. У заповіднику гідно шанують пам'ять про його фундаторів: імена Дмитра Яворницького, Миколи Киценка, Степана Кириченка, Петра Тронька викарбувані на меморіальних таблицях. Нині заповідник живе і розвивається як символ незламності українського духу завдяки відданим, сміливій праці цих діячів та їх послідовників [9]. Ювілей академіка став особливим для його земляка, скульптора Миколи Шакіна. Митець, лауреат Премії імені Петра Тронька, створив низку меморіальних дошок видатному подвижнику, які він виготовив власним коштом для Національного заповідника «Хортиця», школи у рідному селі академіка Забродах на Харківщині, Михайлівського Золотоверхого собору та Інституту історії України НАН України в Києві.

Особистість Петра Тронька багатогранна і, водночас, неоднозначна, викликає різноманітні твердження серед дослідників та науковців сучасності. Але титанічна праця державника, вченого, громадського діяча, його велична спадщина та культурницьке подвижництво здобули справжнє визнання серед української громадськості. Численні наукові зібрання, краєзнавчі заходи, тематичні музейні та виставкові експозиції, меморіальні дошки, ініційовані істориками та краєзнавцями в усій Україні, дають уяву про глибоку повагу та шану українців до видатного діяча. Захищена унікальна історико-культурна спадщина, вагомі наукові праці академіка, безперечно, продовжують працювати на суспільство, сприяють відродженню історичної пам'яті та національної свідомості, збереженню самоідентифікації українців та ствердженню істинних духовних цінностей. Ювілейний рік П. Т. Тронька виразно висвітлив не лише присутність доробку академіка в українській науці та культурі, але, що важливо, переконливо засвідчив про вплив вченого на розвиток громадянського суспільства в Україні.

Джерела та література

1. Академік Петро Тронько: патріотизм у праці. Новини університету [Електронний ресурс] // Національний гірничий університет – відповідність часу. – Режим доступу: http://www.nmu.org.ua/ua/content/news/?post=-28412208_29&PAGEN_2=2&SHOW_WALL_1=1
2. Виставка до 100-річчя від дня народження академіка Петра Тронька [Електронний ресурс] // Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Режим доступу: <http://cdago.gov.ua/>
3. До 100 – річчя Петра Тронька [Електронний ресурс] // Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького. – Режим доступу: http://www.odnb.odessa.ua/view_post.php?id=1208
4. Електронна виставка до 100-річчя від дня народження академіка Петра Тимофійовича Тронька [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2315>
5. Книжкова виставка до 100-річчя академіка Петра Тронька [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/taxonomy/term/67%2B614?page=1>
6. Краєзнавча конференція у Дніпропетровську [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України. – Режим доступу: nsku.org.ua/
7. Краєзнавчий відділ [Електронний ресурс] // Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/>
8. Маньковська Р. Краєзнавці започаткували свято Катерини Білокур // Краєзнавство. – 2015. – № 1/2. – С. 197–198.
9. Меморіальна дошка [Електронний ресурс] // Національний заповідник «Хортиця». – Режим доступу: <http://ostriv.org/memorialna-doshka/>
10. Музей «Заповіту» Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] // Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». – Режим доступу: <http://www.niez-pereyaslav.com.ua/ua/m-6>
11. Національний літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://skovoroda.in.ua/>
12. Постанова Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» від 11 лютого 2015 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/184-19>
13. Поточний архів Національної спілки краєзнавців України.
14. Урочистий пленум правління НСКУ у Харкові [Електронний ресурс] // Національна спілка краєзнавців України. – Режим доступу: <http://nsku.org.ua/>